

hogy a besorolási adatok egységesítésére szolgáló kész rendszert bocsátanak-e a könyvtár rendelkezésére, vagy olyan rendszereket, amelyek lehetőséget teremtenek a céljaiknak megfelelő besorolási adatárak és használatuk létrehozásához.

A teljes körű aktualizálás (vagyis minden érintett tétel teljes körű módosítása egyetlen paranccsal) a rendszerek 86%-ára jellemző online vagy kötegelt eljárásokkal, vagy eseti beavatkozással, míg 45%-uk teszi lehetővé az egyes adatelemek automatikus módosítását az összes vagy néhány adatelem esetében (ilyen pl. az "Egyesült Királyság" államnév felcserélése minden rekord adott mezőjében "Nagy-Britanniára"). A besorolási adattárakban végrehajtott módosításokat a rendszerek 86%-a vezeti át automatikusan a bibliográfiai rekordokban; az adatok (azonos egységesített adatok, névváltozatok) kölcsönös automatikus egyeztetését a rendszerek java része elvégzi; a karaktersorozatokat (adatok) összehasonlítását a két karaktersor normálalakra hozatalával (a diakritikus jelek mellőzése, a kisbetű-nagybetű egységesítése stb.) oldja meg 72%-uk; a fölérendelt testület adatának létét alárendelt testület

léte esetén csak 10%-uk ellenőrzi; egyéb hierarchikus összefüggések ellenőrzését csak a rendszerek kisebb része végzi el; a "lásd még" utalásokat 60%-uk hangolja össze (az oda-vissza utalások ellenőrzésével). A rekordok módosításáról a rendszerek 53%-a értesíti a kezelőszemélyzetet, de ez a szám törléseknél csak 22%. A megvizsgált rendszerek 64%-a végez szintaktikai ellenőrzéseket a hívőjelek, indikátorok, almezőkódok, ellenőrző mezők előfordulásának vizsgálatával a mezők közötti összefüggések formális ellenőrzésére. A rendszerek 76%-a lehetővé teszi a különböző forrásokból származó besorolási rekordok átvételét és együttes használatát, és fogadni tudja a MARC besorolási rekordformátumban közölt adatokat.

/GRADY, A. M.: Online maintenance features of authority files: survey of vendors and in-house systems. = Information Technology and Libraries, 7. köt. 1. sz. 1988. p. 51–56./

(Mándy Gábor)

Az információs tevékenység minőségi javításának halaszthatatlan kérdései a Szovjetunióban

A tudományos-műszaki információ iránti igények szembevető növekedése a gazdasági életben végbe menő változásokat tükrözi és az információs rendszerek szerepének értékelését a munka intenzitásáért folyó küzdelemben. Különösen nagy az igény a minőségi információszolgáltatás iránt azok részéről, akik az ipari termékek minősítésével, a fejlesztőmunkák színvonalának értékelésével foglalkoznak. Az információs központok és szolgálatok azonban gyakran nem rendelkeznek az ehhez szükséges forrásokkal, adatokkal, csupán a meglévő bibliográfiai állományokat tudják "átfésülni". A szakértők véleménye szerint az így kapott "félkész termékek" feldolgozása még jelentős munkaráfordítást igényel.

Az igények és az információs rendszer lehetőségei közötti szakadék nagyobb annál, mint hogy jobb munkaszervezéssel át lehessen hidalni; az erőforrások bővítésére és a rendszer továbbfejlesztésére is szükség van.

Az új határozatok azonban évek óta késnek, a vita középpontjában az információs tevékenység javításához szükséges eszközök és módszerek állnak. Az időzavar miatt nagy a csábítás arra, hogy gyorsan keresztülvihető nemzeti megoldásokat fogadjanak el, amelyekkel azonban a lényegyet, a fejlesztési erőforrások krónikus hiányát, az információs intézmények műszaki és technológiai tehetetlenségét nem érintik.

A megoldatlan problémák közül az alábbiakat érdemes kiemelni:

- ▶ Kialakulatlanok az országban az információs potenciál ésszerű felhasználásának a szervezeti feltételei. Bár létrejött a specializált információs intézetek hálózata, működésük nincs kellőképpen összehangolva, az össz-szövetségi és területi központok közötti információáramlás meglehetősen akadozik. Az ágazatközi rendeltetésű információs hálózat hatékony működéséhez központi irányítás lenne szükséges, ám jelenleg a 228 információs intézmény 108 főhatósághoz tartozik.
- ▶ Az információs rendszerek a tudomány és a technika terén elért vívmányok adatait gyűjtik, dolgozzák fel és terjesztik, nem állnak rendelkezésre a kutatók és fejlesztők számára jelenleg oly fontos információk, mint amilyenek pl. az országban és külföldön gyártott termékekről, a piaci konjunktúráról, a munkaszervezési és termelési normatívákról tájékoztatnak. Az ipari katalógusokat feldolgozó rendszer az igények csekély hányadát elégíti ki, és előfordult az is, hogy mire az információ a címzetthez eljutott, a termék gyártását megszüntették.
- ▶ Nincs megoldva az élenjáró termelési tapasztalatokról szóló információk gyűjtése és terjesztése. Az ilyen jellegű adatoknak mindössze 10%-a kerül be az információáramlatba.
- ▶ Nem elegendő az információs rendszerek fejlesztésére felhasznált erőforrás. Ezt elsősorban a hálózat állapota tükrözi. Nincs lehetőség a gyors

információfeldolgozásra és -továbrításra, az alapelvekben rögzített munkamegosztásra az információ egyszeri feldolgozásában. A legnagyobb lemaradást az információs intézetek közötti adatátviteli csatornák hiánya jelenti. A VINITI mintegy négy-millió rekordot tartalmazó adatbázisához csupán 70 intézmény fér hozzá, és hasonló a helyzet a többi össz-szövetségi intézményben is. Az ágazati információs intézményeknek is maguknak kell adatbázisokat építeniük, amelyek 90%-a a VINITI és hasonló szintű intézmények állományából gyarapodik. A párhuzamos munkára fordított több tízmillió rubelt pl. a feldolgozás elmélyítésére lehetne felhasználni.

A faktografikus rendszerek elsősorban a fejlesztőmunkák és a termékek színvonalának értékeléséhez szükségesek. Mivel e rendszerek alapját a publikált és nem publikált dokumentumok alkotják, első lépésként a dokumentumokat gyűjtő és feldolgozó információs rendszereket kell fejleszteni, ha a faktografikus rendszereket szélesebb körben terjeszteni kívánjuk. Az alapvető feladatok:

- ▶ az össz-szövetségi intézmények adatbázisainak gyorsított felépítése, és 5–7 ezer vállalat és intézmény számára az évi 1–1,5 millió online lekérdezést lehetővé tevő műszaki feltételek megteremtése;
- ▶ ezzel egyidejűleg meg kell oldani a felhasználói hálózat kiépítését, vagyis a különböző gazdasági körzetekben lévő területi információs központokból kollektív használatú előfizetői állomásokat kell felépíteni (példa lehet a VNTICentr hálózata);
- ▶ növelni kell a feldolgozandó dokumentumok számát, rögzíteni a termékek életciklusára (a fejlesztéstől a gyártás beszüntetéséig) vonatkozó információk gyűjtésének kötelezettségét;
- ▶ bővíteni kell az össz-szövetségi adatbázisok hálózatát az ipari termékeket regisztráló adatbankokkal.

A fejlesztésnek ezekre az alapvető feladatokra épülő további szakaszait sem lehet későbbre halasztani, meg kell kezdeni a munkát a következő irányokban is:

- ▶ a központi ágazati információs intézetek átalakítása során létre kell hozni az információelemzéssel foglalkozó, és a faktografikus információkereső rendszereket működtető központokat;
- ▶ az információfeldolgozás mélységét nem lehet csak a központi dokumentális rendszerekbe vagy a műszaki eszközökbe történő befektetés révén elérni; az információs tevékenységbe a jól képzett szakembereket is be kell vonni;
- ▶ a faktografikus információs rendszerek létrehozásához minőségileg más feldolgozó munka szükséges, a dokumentumokból a lényeges adatokat teljességük és megbízhatóságuk garantálásával kell kinyerni.

Több ízben esett szó az információs munka presztízsének növeléséhez szükséges feltételek megteremtéséről, az információs szakemberek erkölcsi és

anyagi ösztönzéséről, az állományon kívüli szakemberek bevonásáról, ideje ezeket az elveket átvinni a gyakorlatba.

A dokumentációs információáramlatok feldolgozását végző központi rendszerek szerepének növelése, az ágazatokban az elemző, tanulmánykészítő tevékenység kialakítása az országos információs rendszerek felépítését is érinti, ami maga után vonja az irányítási rendszer korszerűsítését.

A felépítési és irányítási problémák megoldásához a technológiai megközelítést kell előtérbe helyezni, elsősorban az információs intézetek hálózatának továbbfejlesztésekor. Az egységes technológia különösen fontos, ha az össz-szövetségi, központi ágazati és területi automatizált rendszerek kapcsolatát vizsgáljuk.

Az információs intézmények technikai felszerelésével és az adatátviteli hálózat fejlesztésével egy időben folytatódik a munkamegosztás az információ terjesztése és elemzése terén. Míg az össz-szövetségi és területi intézetekben az elemző munka mindössze 3%-ot tesz ki, a központi ágazati intézeteknél eléri a 15–20%-ot. A munka jelentős részét a vezető tudományos intézmények munkatársai végzik.

Az irányítás átalakítására vonatkozó javaslat lényege az, hogy a Tudományos-Műszaki Állami Bizottság irányítása alá kell vonni az információgyűjtéssel és -terjesztéssel foglalkozó valamennyi intézményt (vagy azok részeit), így mind az össz-szövetségi adatbázisokat vagy adatbankokat, mind az elérését szolgáló felhasználói hálózatot. Ez a lépés, tehát a fejlesztés és működtetés egységes irányítása elősegítené a szervezeti, műszaki és technológiai szempontból egységes információs hálózat létrehozását, amely a világirodalmat gyűjti, törekedve a teljességre, a tartalmi feltárás komplex voltára, a másolatok gyors eljuttatására a felhasználókhöz. Ugyanis csak egy ilyen hálózat képes hatékonyan működni a termelés infrastruktúrájaként. Ez a hálózat központilag oldaná meg az összes információ típus gyűjtését és terjesztését, az információs erőforrások újrafeldolgozását az ágazati és problémára orientált rendszerekben. Az ágazati központok megszabadulva a felesleges feladatoktól, erőiket az információfeldolgozás további elmélyítésére, az új technika létrehozásához, a termelés rekonstrukciójához, a munka és a termelés minőségének fokozásához szükséges információszolgáltatásra tudják koncentrálni.

A vázolt megoldás természetesen nem zárja ki a meglévő szabályoktól való eltérést. Az országos információs rendszer legégetőbb kérdéseinek is csak egy részét érinti, amelyek megoldása azonban rendkívül fontos a tudományos és termelőmunka valamennyi szférájában az információs tevékenység minőségének emeléséhez.

/KEDROVSKIJ, O. V.: Neotložnye voprosy ulučsenia kacestva informacionnoj deátel'nosti. = Naucno-tehniceskáá informaciá, Ser. 1. 1. sz. 1987. p. 1–4./

(Viszocsekné Péteri Éva)